

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT

Prop. 13 L

(2016–2017)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i sosialtjenesteloven,
folketrygdloven og enkelte andre lover
(aktivitetsplikt for unge mottakere
av stønad til livsopphold mv.)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	5	5.3	Opprettinger i folketrygdloven	16
2	Plikt til å stille vilkår om deltakelse i aktivitet ved tildeling av stønad til livsopphold etter sosialtjenesteloven for stønadsmottakere under 30 år	6	6	Opprettinger i lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover	17
2.1	Innledning	6	6.1	Oppretting av henvisning til folketrygdloven – lov om Statens pensjonskasse, lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. og lov om pensjonsordning for sykepleiere	17
2.2	Bakgrunn	6	6.2	Andre opprettinger i lov om pensjonsordning for sykepleiere ..	17
2.3	Gjeldende rett	6	6.3	Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser ..	18
2.4	Departementets vurdering og forslag	7			
2.5	Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser ...	9	7	Merknader til de enkelte paragrafene i lovforslagene	18
3	Utvidet rett til tolke- og ledsagerhjelp for døvblinde.....	10	7.1	Merknader til endringene i lov om Statens pensjonskasse	18
3.1	Innledning	10	7.2	Merknader til endringene i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv.	18
3.2	Bakgrunn	10	7.3	Merknader til endringene i lov om pensjonsordning for sykepleiere	18
3.3	Gjeldende rett	10	7.4	Merknader til endringene i lov om folketrygd	18
3.4	Departementets vurdering og forslag	11	7.5	Merknader til endringene i lov om pensjonsordning for ledsagere i utenrikstjenesten	20
3.5	Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser ...	11	7.6	Merknader til endringene i sosialtjenesteloven	20
4	Endringer i lov om pensjonsordning for ledsagere i utenrikstjenesten	11	7.7	Merknader til endringen i lov om endringer i arbeidsmiljøloven og sosialtjenesteloven	21
4.1	Innledning	11			
4.2	Gjeldende rett	12			
4.3	Departementets vurdering og forslag	12			
4.4	Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser ...	12			
5	Andre endringer i folketrygdloven	13		Forslag til lov om endringer i sosialtjenesteloven, folketrygdloven og enkelte andre lover (aktivitetsplikt for unge mottakere av stønad til livsopphold mv.)	22
5.1	Endring av satsen for rett til uføretrygd for personer med tidligere opptjening i folketrygden – § 12-2 fjerde ledd	13			
5.2	Folketrygdens ytelser under opphold i institusjon og fengsel i utlandet	14			

Prop. 13 L

(2016–2017)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i sosialtjenesteloven, folketrygdloven og enkelte andre lover (aktivitetsplikt for unge mottakere av stønad til livsopphold mv.)

*Tilråding fra Arbeids- og sosialdepartementet 4. november 2016,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

I denne proposisjonen legger Arbeids- og sosialdepartementet fram forslag til endringer i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse, lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv., lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere, lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (heretter folketrygdloven), lov 15. januar 1999 nr. 1 om pensjonsordning for ledsagere i utenriktjenesten, lov 18. desember 2009 nr. 131 om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (heretter sosialtjenesteloven) og lov 24. april 2015 nr. 20 om endringer i arbeidsmiljøloven og sosialtjenesteloven (adgang til midlertidig ansettelse mv. og vilkår om aktivitet for stønad til livsopphold).

Noen av lovforslagene er en oppfølging av Regjeringens forslag i Prop. 1 S (2016–2017). Dette gjelder:

- Forslag om å innføre en plikt for kommunene til å stille vilkår om aktivitet ved tildeling av stønad til livsopphold etter sosialtjenesteloven for stønadsmottakere under 30 år, se punkt 2.
- Forslag om å utvide retten til tolke- og ledsagerhjelp for døvblinde fra folketrygden, se punkt 3.

- Forslag om å utvide pensjonsordningen for ledsagere i utenriktjenesten til å omfatte samboere, se punkt 4.

De øvrige lovforslagene i proposisjonen er følgende:

- Endring i folketrygdloven § 12-2 fjerde ledd, se punkt 5.1.
- Lovtekniske endringer i reglene for folketrygdens ytelser ved institusjonsopphold og under straffegjennomføring, se punkt 5.2.
- Opprettinger i folketrygdloven §§ 3-25, 12-18, 16-10, se punkt 5.3.
- Opprettinger i lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover, se punkt 6.

Da forslagene enten gjelder oppfølging av Regjeringens forslag i Prop. 1 S (2016–2017) eller gjelder opprettinger, presiseringer eller mer lovtekniske endringer, har forslagene ikke vært på høring, jf. utredningsinstruksen punkt 3-3 andre ledd. Departementet gjør imidlertid oppmerksom på at forslaget om å innføre en plikt for kommunene til å stille vilkår om aktivitet ved tildeling av stønad til livsopphold etter sosialtjenesteloven tidligere har vært på høring, dog også for stønadsmottakere over 30 år. Det er redegjort for hørin-

gen i Prop. 39 L (2014–2015) Endringer i arbeidsmiljøloven og sosialtjenesteloven (adgang til midlertidig ansettelse mv. og vilkår om aktivitet for stønad til livsopphold).

2 Plikt til å stille vilkår om deltakelse i aktivitet ved tildeling av stønad til livsopphold etter sosialtjenesteloven for stønads-mottakere under 30 år

2.1 Innledning

Stortinget vedtok 7. april 2015 etter forslag fra Regjeringen å innføre en plikt for kommunene å stille vilkår om aktivitet ved tildeling av økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven. Det følger av stortingsvedtaket at lovendringen ikke skal iverksettes før kommunene blir kompensert for eventuelle merutgifter. Etter departementets syn er det mest hensiktsmessig i første omgang å innføre denne aktivitetsplikten for mottakere under 30 år.

2.2 Bakgrunn

Personer som ikke kan sørge for sitt eget livsopphold gjennom arbeid eller ved å gjøre gjeldende økonomiske rettigheter, har krav på stønad til livsopphold. Dette følger av sosialtjenesteloven § 18. Det kan etter gjeldende rett stilles vilkår ved tildeling av stønaden, jf. sosialtjenesteloven § 20. Mange kommuner benytter i dag muligheten til å stille vilkår, og har aktivitetstilbud og oppfølging av stønadsmottakere med sikte på overgang til arbeid.

Stortinget vedtok 7. april 2015 å innføre en lovfestet aktivitetsplikt for mottakere av stønad til livsopphold etter sosialtjenesteloven, jf. Prop. 39 L (2014–2015) Endringer i arbeidsmiljøloven og sosialtjenesteloven (adgang til midlertidig ansettelse mv. og vilkår om aktivitet for stønad til livsopphold), Innst. 208 L (2014–2015) og lovvedtak 54 (2014–2015). Det følger av innstillingen at lovendringen ikke skal iverksettes før kommunene blir kompensert for eventuelle merutgifter lovendringen medfører.

2.3 Gjeldende rett

Stønad til livsopphold etter sosialtjenesteloven er et nedre sikkerhetsnett i velferdsordningene. Stønaden er en subsidier ytelse. Det følger av loven at den enkelte først skal utnytte alle muligheter til

å forsørge seg selv ved arbeid, trygderettigheter mv. Stønaden er en del av det samlede sosiale sikkerhetsnettet for personer i ulike livssituasjoner, som enten er uten eller har utilstrekkelig grunnlag for livsopphold. Stønaden skal, kombinert med råd og veiledning, gjøre den enkelte selvhjulpent. Der behovet henger sammen med manglende arbeid eller mulighet til å klare seg selv, er det aktuelt å se stønaden i sammenheng med råd og veiledning og andre tiltak, herunder aktivitetstiltak.

Sosialtjenesteloven § 20 om bruk av vilkår ved tildeling av stønad til livsopphold etter § 18 gir adgang til å knytte vilkår til stønaden. Vilkår for stønaden må ha nær sammenheng med vedtaket og kan ikke være uforholdsmessig byrdefulle for stønadsmottaker eller begrense stønadsmottakerens handle- eller valgfrihet på en urimelig måte. Vilkårene må heller ikke være i strid med andre bestemmelser i loven eller andre lover.

Sosialtjenesteloven § 20 angir ikke hvilke vilkår som kan stilles, med ett unntak; at «mottakeren i stønadsperioden skal utføre passende arbeidsoppgaver i bostedskommunen». Med passende arbeid menes arbeid personen er i stand til å utføre og som er hensiktsmessig som ledd i arbeidstilvenning. Det kan videre stilles vilkår om at stønadsmottaker deltar i aktiviteter som på lengre sikt styrker hans eller hennes muligheter for overgang til arbeid.

Sosialtjenesteloven § 20 regulerer ikke hvilke konsekvenser det kan få for stønadsmottakeren hvis vilkår helt eller delvis ikke oppfylles. Det er opp til NAV-kontoret å vurdere hvilke følger et vilkårsbrudd skal få. Det må imidlertid være forholdsmessighet mellom overtredelsen og eventuell konsekvens. Mulige konsekvenser ved brudd på vilkår må framgå av vedtaket om stønad til livsopphold. De faktiske konsekvensene vil være avhengig av årsaken til vilkårsbruddet, om vilkårsbruddet har sammenheng med stønadsmottakers evne eller vilje og hvilke konsekvenser en reaksjon kan ha for stønadsmottakeren, husstanden og eventuelle barn han eller hun har omsorgsansvar for.

Alminnelige nødhjelpsbetraktninger kan begrunne at stønaden ikke kan stanses helt eller reduseres til et nivå som medfører at stønadsmottakeren ikke har tilstrekkelige midler til et forsvarlig livsopphold. Dette tilsier at stønadsmottakeren kan ha krav på hjelp hvis vedkommende selv, eller personer vedkommende har forsørgelsesansvar for, er i en nødsituasjon selv om lovlige vilkår brytes. Dette følger av sosialtjenesteloven § 18 som gir rett til hjelp til livsoppholdsutgifter i

slike situasjoner. Begrepet nødhjelp brukes ofte når den økonomiske hjelpen i en krisesituasjon begrenses til de aller mest nødvendige livsoppholdsutgifter.

2.4 Departementets vurdering og forslag

2.4.1 Innføring av aktivitetsplikt for stønadsmottakere under 30 år

Som det framgår av Prop. 1 S (2016–2017) er det spesielt viktig å hjelpe unge ut av en passiv tilværelse, og nyere forskning viser at vilkår om aktivitet særlig har god effekt overfor unge mottakere. Regjeringen har på denne bakgrunnen kommet til at det i første omgang er hensiktsmessig å innføre aktivitetsplikten for stønadsmottakere under 30 år.

Formålet med en lovfestet aktivitetsplikt for unge stønadsmottakere er å styrke den enkeltes muligheter for å komme i arbeid og bli selvforsørget. Dette kan bidra til å hjelpe unge ut av en passiv tilværelse. Kommuner som benytter muligheten til å stille vilkår om aktivitet innenfor gjeldende regelverk, kan vise til gode resultater, og da særlig for unge sosialhjelpsmottakere. Det framgår også av en nytt notat fra Frisch-senteret¹ at vilkår om aktivitet særlig har god effekt overfor unge mottakere, og at effekten synker med økende alder. Notatet analyserer også sammenhengen mellom strengere vilkårssetting for sosialhjelpsmottakere og raten på gjennomføring av videregående skole blant ungdommer i Norge. I notatet vises det til signifikant reduksjon i utbetaling av stønad og økning i gjennomføring av videregående skole ved strengere vilkårssetting. Man finner også at strengere vilkårssetting bidrar til at ungdomsgruppen tar høyere utdanning, får høyere lønninger og at færre mottar passive ytelser når de er 25 år.

Proba Samfunnsanalyse Rapport 2013-09 viser at kommunene i større grad stiller vilkår overfor personer mellom 18 og 30 år sammenliknet med andre aldersgrupper. Kommunene prioriterer høyt å få unge søkere raskt i aktivitet, og det er viktig at det blir stilt krav til unge mottakere av stønad. Det framkommer også av en undersøkelse utført av Proba Samfunnsanalyse, Rapport 2015-12, at mange kommuner mener at arbeidsrettede vilkår i svært eller ganske stor grad virker avklarende, kvalifiserende, disiplinerende og motive- rende. Kommunene la vekt på at stønadsmotta-

kere ofte lever isolerte liv, og at deltakelse i et sosialt fellesskap styrker sosiale ferdigheter og gir selvillit.

Forslaget om å innføre aktivitetsplikt til mottakere av stønad til livsopphold under 30 år må videre ses i sammenheng med flere andre initiativ og satsninger overfor unge. I Meld. St. 33 (2015–2016) NAV i en ny tid – for arbeid og aktivitet, varsler Regjeringen at den vil iverksette en ny innsats for unge under 30 år som skal erstatte dagens mer fragmenterte garantiordninger og prioriteringer. En klarere og mer entydig prioritering skal gi mer effektiv ressursbruk og bedre tilpasset oppfølging av unge ved NAV-kontorene. Den nye ungdomsinnsatsen skal forhindre at unge blir gående passive, motivere til jobbsøking, gi økt jobbsøkerkompetanse og raskt få ledige unge over i arbeid, utdanning eller annen hensiktsmessig aktivitet. Målgruppen er ledige og personer med nedsatt arbeidsevne under 30 år som står uten tilbud om arbeid, skoleplass eller annen hensiktsmessig aktivitet åtte uker etter at de ble registrert med behov for arbeidsrettet bistand i arbeids- og velferdsforvaltningen.

Departementet understreker imidlertid at det er ønskelig at kommunene stiller krav om aktivitet også for dem over 30 år dersom dette vurderes som hensiktsmessig etter en individuell vurdering, selv om det ikke innføres en plikt om dette nå.

Det vises til lovforslaget, sosialtjenesteloven § 20 a.

2.4.2 Vilkår om aktivitet

Formålet med vilkår om aktivitet skal være å styrke stønadsmottakers muligheter for overgang til arbeid eller utdanning eller for å bli selvforsørget på annen måte. Kommunen skal derfor stille vilkår om aktivitet, med mindre tungtveiende grunner taler imot. Det må foretas en individuell vurdering av hvilke aktiviteter som er hensiktsmessig for den enkelte og som styrker personens muligheter for å få arbeid. Vurderingene skal dokumenteres som en del av saksbehandlingen, og kommunen skal også kunne dokumentere dersom den etter en individuell vurdering av stønadsmottakerens situasjon kommer til at det ikke skal stilles aktivitetskrav. I vedtaket skal det opplyses om mulige konsekvenser av brudd på vilkårene.

Når det i praksis er flere stønadsmottakere (for eksempel ektefeller), og det skal stilles krav om aktivitet for flere enn søkeren, må kommunen sikre at alle mottakere med klagerettigheter får oppfylt disse. I slike tilfeller bør kommunen etter departements syn vurdere om stønaden skal deles

¹ Frisch paper, 2015, Øystein Hernæs, Simen Markussen og Knut Røed: Can Welfare Conditionality Combat High School Dropout?

mellom dem uavhengig av hvem som har søkt om stønaden, slik loven § 22 åpner for. Dette vil kunne bidra til å nå målet om selvhjulpenhet for alle mottakere.

Kommunen må både kunne tilby lavterskel aktivitetstiltak for personer som har arbeid som et langsiktig, men usikkert mål, og arbeidsrettede aktiviteter for personer som har arbeidsevne, men som har behov for å vedlikeholde kompetansen sin i påvente av et egnet arbeidstilbud. Mellom disse ytterpunktene vil det være behov for ulike grader av tilrettelagte og kompetansehevende (eller kvalifiserende) aktivitetstiltak. Aktivitetsplikten kan være knyttet til kommunale tiltak, men kan også innebære deltagelse i statlige tiltak eller tiltak i samarbeid med tiltaksleverandører, sosiale entreprenører, utdanningsinstitusjoner eller andre. Hva som kan være et tilrettelagt aktivitetstiltak, og tjenestemottakers medvirkning ved fastsettelse av vilkår om aktivitet er videre omtalt i Prop. 39 L (2014–2015) punkt 6.2.2.

Ungdom som mottar etterverntiltak fra barnevernet er mellom 18 og 23 år. Dette er en gruppe som trenger bistand for å lette overgangen til et selvstendig voksenliv. Det vil være behov for et nært samarbeid mellom barnevernstjenesten og NAV-kontoret i de tilfellene det er aktuelt å stille vilkår om aktivitet overfor en ungdom som samtidig mottar etterverntiltak fra barnevernet.

Vilkårene skal ikke være i strid med annen lovgivning eller med intensjonene i sosialtjenesteloven. Dette kan for eksempel være regler om taushetsplikt i § 44 eller vilkår som objektivt sett er egnet til å krenke stønadsmottakers integritet.

Hensynet til stønadsmottakerens rettsikkerhet tilsier videre at krav om aktivitet skal framgå av vedtaket om stønad, med de rettigheter til klage og overprøving det medfører. Etter lovforslaget vil fastsetting av vilkår, fastsetting av aktivitet og varigheten av vilkåret kunne påklages fylkesmannen.

Det vises til lovforslaget, sosialtjenesteloven § 20 a første og andre ledd.

2.4.3 Unntak fra aktivitetskrav ved tungtveiende grunner

Hovedregelen er at det skal stilles krav om aktivitet ved tildeling av stønad til livsopphold for personer under 30 år. Det er gjort unntak for tungtveiende grunner, men departementet understreker at denne unntaksadgangen er snever.

Med tungtveiende grunner siktes det til forhold ved den enkelte stønadsmottaker eller den situasjon vedkommende er i, som gjør at aktivitet på vedtakstidspunktet ikke anses som formålstjen-

lig eller realistisk. Noen stønadsmottakere har store og sammensatte problemer som hindrer deltakelse i aktivitet. Dette kan for eksempel være helsemessige forhold eller tunge omsorgsoppgaver. Kommunen må følge opp stønadsmottakeren med tiltak og støtte, og stille vilkår om aktivitet når det ikke lenger foreligger tungtveiende grunner for unntak. Der det er mulig å tilpasse aktiviteten til stønadsmottakers livssituasjon, vil det ikke foreligge tungtveiende grunner.

I den grad en person allerede er i fulltidsaktivitet, som for eksempel heltidsarbeid, og mottar supplerende stønad etter sosialtjenesteloven vil stønadsmottaker ha tungtveiende grunner mot at det stilles aktivitetskrav. Tilsvarende gjelder for personer som deltar i aktivitet etter annet regelverk, også når vedkommende mottar statlige livsoppholdsytelser og supplerende stønad. Dette følger av formålet med aktivitetsplikten, som er å gjøre stønadsmottaker selvhjulpen. Hvis lønnsinntekten kommer fra deltidsarbeid, vil det måtte vurderes konkret om aktivitet utover vedkommendes arbeidsinnsats vil kunne styrke mulighetene for fulltidsarbeid. Uføretrygdede som mottar supplerende stønad etter sosialtjenesteloven vil normalt ha tungtveiende grunner mot at det stilles vilkår om aktivitet.

Personer som har behov for stønad i en kort overgangsperiode, men som normalt er selvforsørget, vil ofte også ha tungtveiende grunner for å unntas fra aktivitetskrav. I disse tilfellene vil det ikke være hensiktsmessig å iverksette tiltak. Det vises til for øvrig til nærmere omtale av tungtveiende grunner i Prop. 39 L (2014–2015).

I de tilfellene hvor det vurderes at det ikke skal stilles vilkår om aktivitet, trenger dette ikke å begrunnes i selve vedtaket. Kommunen må likevel være i stand til å dokumentere at det har vært gjort slike vurderinger i saksbehandlingen. Det er opp til kommunen å bestemme hvordan vurderingene skal dokumenteres.

Unntak fra deltakelse i aktivitet kan ikke begrunnes med at kommunen ikke har et egnet aktivitetstilbud, med mindre den enkelte har særlige behov for tilrettelegging som det ikke med rimelighet kan forventes at kommunen skal kunne dekke.

Det vises til lovforslaget, sosialtjenesteloven § 20 a første ledd.

2.4.4 Konsekvenser av at vilkår brytes

Det foreslås at det ved brudd på vilkår kan fattes vedtak om at stønaden reduseres helt eller delvis, forutsatt at det i vedtaket om stønad er informert

om muligheten for dette. Departementet presiserer at bestemmelsene om konsekvenser av vilkårsbrudd regulerer stønadsnivået (utbetalingen) og innebærer ikke en stans av retten til stønad etter § 18. Dette sikrer at stønadsnivået fortløpende kan justeres og settes til nivået i vedtaket om innvilgelse så snart de pålagte aktivitetene gjennomføres. Dette er i tråd med den vedtatte endringen etter forslag i Prop. 39 L (2014–2015) om generell aktivitetsplikt, jf. Innst. 208 L (2014–2015) og lovvedtak 54 (2014–2015).

Ved bruk av vilkår vil det kunne oppstå spørsmål om hvordan kommunen skal forholde seg til en stønadsmottaker som ikke oppfyller vilkår som er stilt. Departementet legger til grunn at dette vil kunne være krevende og at det stiller særlige krav til kompetanse i kommunene. På den ene siden har kommunene behov for effektive virkemidler for å realisere aktivitetsplikten. På den andre siden innebærer sosialtjenestelovens særegenheter at det må være begrensninger i reaksjonens rekkevidde. Økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven er som nevnt samfunnets siste sikkerhetsnett for personer som ikke har andre muligheter til å sørge for sitt livsopphold.

Selv om stønadsnivået prinsipielt sett kan reduseres betydelig, begrenses adgangen av de alminnelige nødhjelpsbetraktningene. Kommunen må eksempelvis foreta en konkret vurdering av hvilke konsekvenser reduksjon av stønaden kan medføre for stønadsmottaker eller vedkommendes barn. En søker har krav på hjelp hvis vedkommende er i en nødsituasjon, selv om det foreligger et vilkårsbrudd. Dette innebærer at stønaden ikke kan reduseres til et uforsvarlig lavt nivå. Departementet understreker imidlertid at reduksjon ikke nødvendigvis skaper en nødsituasjon hos stønadsmottaker, selv om reduksjonen er betydelig. Dersom stønadsmottaker forsørger barn, bør det likevel tas særlige hensyn.

Vedtak om reduksjon er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Konsekvensene må knyttes til det løpende stønadsvedtaket, hvor vilkårene framkommer. Dette betyr at brudd på vilkår ikke kan begrunne reduksjon i framtidige vedtak om stønad. Stønadsmottakeren må i innvilgelsesvedtaket gjøres tydelig kjent med hva aktivitetsplikten innebærer, hva som kreves for at plikten skal anses oppfylt og hva som kan bli konsekvensene av eventuelle brudd på vilkårene. Det er viktig at NAV-kontoret sikrer at risikoen for misforståelser og uenighet om vilkår og konsekvensene av brudd blir så liten som mulig.

Selv om forslaget regulerer adgangen til å gi konsekvenser for brudd på vilkår, må ikke ethvert

brudd medføre konsekvenser. Dette innebærer at det må sees hen til årsaken til at vilkåret ikke er oppfylt og særlige forhold ved stønadsmottaker. Avhengig av vilkårets karakter og begrunnelse, vil kommunen kunne vurdere om andre konsekvenser er mer hensiktsmessige. Her bør det legges opp til tett individuell oppfølging for å bidra til at stønadsmottakeren tilpasser seg de vilkår som er stilt.

Departementet foreslår at det tas inn et nytt ledd i § 20 sosialtjenesteloven som regulerer reduksjonsadgangen for brudd på vilkår som er satt etter § 20 og § 20 a. Departementet foreslår også at det gis en hjemmel for å gi nærmere regler om reduksjon i forskrift.

Det vises til lovforslaget, sosialtjenesteloven § 20 nytt tredje ledd og § 20 a tredje ledd.

2.5 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet foreslår at endringene trer i kraft 1. januar 2017.

Etter sosialtjenesteloven § 11 yter staten årlig rammetilskudd til delvis dekning av kommunenes utgifter til sosialtjenesten, og etter samme lov § 7 skal den enkelte kommune sørge for nødvendige bevilgninger for å yte de tjenester og sette i verk de tiltak som kommunen har ansvar for etter denne loven. Disse bestemmelsene gjelder også for tiltak etter § 20 og nye § 20 a.

Det er i dag stor variasjon mellom kommunene med hensyn til bruken av vilkår. Mange stiller i stor grad vilkår om aktivitet overfor personer som mottar økonomisk stønad, mens andre følger opp bruker på andre måter.

De økonomiske konsekvensene vil variere avhengig av hvilken praksis kommunene har i dag. Kommuner som i liten grad stiller vilkår om aktivitet til stønadsmottakere under 30 år, vil kunne få økte utgifter forbundet med å etablere aktivitetsrettede tiltak.

Kommuner som i dag bruker vilkår om aktivitet melder om gode resultater med hensyn til overgang til arbeid. Nyere forskning viser også at vilkår om aktivitet særlig har god effekt overfor unge mottakere. Dersom kommunene lykkes med å stille hensiktsmessige vilkår om aktivitet, vil investeringene i oppfølging av stønadsmottakere medføre reduserte stønadsutgifter og antakelig økte skatteinntekter på lengre sikt.

Det vil være administrative konsekvenser ved at det i tilknytning til hver søknad skal gjøres en vurdering av hensiktsmessige aktiviteter. Andre vurderinger som lovendringen forutsetter, er vur-

deringer som NAV-kontoret også i dag skal gjøre ved behandling av søknader. Disse medfører derfor ikke økte administrative kostnader for kommunene.

Vilkår om aktivitet knyttet til utbetaling av stønad til livsopphold vil i hovedsak være aktuelt for personer som faller utenfor alle andre ordninger. For en stor andel stønadsmottakere vil vurderingen være enkel.

De kommunale merkostnadene ved å innføre en plikt for kommunene til å stille vilkår om aktivitet ved tildeling av stønad til livsopphold for personer under 30 år er beregnet til 60 mill. kroner. Saken er drøftet med KS.

3 Utvidet rett til tolke- og ledsagerhjelp for døvblinde

3.1 Innledning

Departementet foreslår en styrking av ordningen med tolke- og ledsagerhjelp for døvblinde. Styrkingen innebærer at folketrygden overtar noe av ansvaret til kommunene for døvblinde, samt en utvidelse av retten til tolke- og ledsagerhjelp til fritidsaktiviteter. Departementet foreslår derfor en presisering i folketrygdloven §§ 10-6 og 10-8.

3.2 Bakgrunn

Det er i dag om lag 370 døvblinde personer i Norge, hvorav om lag 270 benytter seg av tolke- og ledsagerordningen fra folketrygden.

I årene fram mot 2012 var det en relativt stor økning i ressurskrevende oppdrag for tolketjenesten, og særlig for tolke- og ledsagerhjelp for døvblinde. Tolketjenesten, som yter tjenester for døve, hørselshemmede og døvblinde, har vært svært presset på ressurser. Dekningsgraden på tolkeoppdrag hvor bruker etter loven har rett på tolk har ikke vært tilfredsstillende, reglene har vært ulikt praktisert og praksis har til dels vært lempeligere enn regelverket gir rom for. Arbeids- og velferdsdirektoratet ga derfor nye retningslinjer sommeren 2012, som presiserte hva som ligger i tolke- og ledsagerordningen for døvblinde.

Endringen innebar en presisering av at retten til tolke- og ledsagerhjelp i hovedsak er knyttet til brukerens behov for kommunikasjon. Oppdrag som primært omhandler praktisk bistand faller utenfor, slik denne er definert i folketrygden. Videre ble det presisert at det er begrensninger i hvilke hobby- og fritidsaktiviteter brukerne kan

påregne å få stønad til fra folketrygden. Presiseringen var nødvendig for å sikre at etaten behandlet sakene i tråd med regelverket, samt sikre lik nasjonal praksis.

Innføringen av de nye retningslinjene innebar en innstramming sammenliknet med tidligere praksis. En del døvblinde fikk derfor avslag på oppdrag de tidligere hadde fått innvilget. Dette har for noen av disse medført økt isolasjon og svekket livskvalitet. Nedgangen i tilbudet har i hovedsak vært aktiviteter med liten grad av språktolkning, fordi aktiviteten ikke skjer sammen med andre. Eksempler på dette er egentrening, handle-turer, middag på kafé med ledsager og spasertur i byen.

3.3 Gjeldende rett

Etter folketrygdloven § 10-7 første ledd bokstav g kan det gis stønad til tolke- og ledsagerhjelp for døvblinde. Stønad ytes for å kunne fungere i arbeid eller utdanning (§ 10-5), eller i dagliglivet (§ 10-6). Stønad må være nødvendig og hensiktsmessig for å bedre funksjonsevnen i arbeidslivet eller dagliglivet. Stønad til tolke- og ledsagerhjelp er nærmere regulert i forskrift 15. april 1997 nr. 321 om stønad til tolke- og ledsagerhjelp for døvblinde.

En døvblind er definert å ha en så alvorlig grad av kombinert syns- og hørselshemming at evnen til å ferdes ute og evnen til å kommunisere med andre på egenhånd eller ved hjelp av egnede hjelpemidler, er vesentlig innskrenket.

Det framgår av forarbeidene til § 10-6 (Ot.prp. nr. 10 (2003–2004)) at rett til stønad i forbindelse med dagliglivet ikke skal anses å omfatte hjelpemidler (herunder tolke- og ledsagerhjelp) i forbindelse med trening, sport og hobby (fritidsaktiviteter). Det er i dagens regelverk to unntak fra dette:

- Der slik aktivitet skjer sammen med andre og dermed stiller krav til kommunikasjon, og aktiviteten utgjør en så stor del av livet til vedkommende at det dermed er å anse som en del av dagliglivet.
- Det er etablert forvaltningspraksis at man praktiserer en noe videre definisjon av begrepet «dagligliv» for ordningen med tolke- og ledsagerhjelp enn det som framgår av loven og dens forarbeider. Dette har sammenheng med at døvblinde har et annet kommunikasjonsbehov enn andre personer, hvilket innebærer at en døvblind vil ha et annet behov for faglært bistand enn andre personer med nedsatt funksjonsevne.

Av folketrygdloven § 10-8 framgår det at retten til ytelsene faller bort i den utstrekning det kommer inn under ansvarsområdet i annen lovgivning. Kommunene har i dag ansvar for å tilby personlig assistanse, herunder praktisk bistand, opplæring og støttekontakt. Dette er hjemlet i lov 24. juni 2011 nr. 30 om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. § 3-2. Etter dagens regelverk har døvblinde dermed ikke rett til tolke- og ledsagerhjelp fra folketrygden der bistanden er et kommunalt ansvar. Dette gjelder blant annet ansvaret for å dekke rene ledsagingsoppdrag.

3.4 Departementets vurdering og forslag

Dagens tolke- og ledsagerordning hjemler kun rett til ledsaging når dette har et element av kommunikasjon i seg. Rene ledsagingsoppdrag faller utenfor folketrygdens ansvar. Det er presisert i retningslinjene til Arbeids- og velferdsetaten at tolke- og ledsagerhjelp gis der hovedformålet er språktolking.

Døvblindhet er imidlertid en helt spesiell funksjonsnedsettelse med et dobbelt sanse- og kommunikasjonselement. Oppdragene forutsetter tolker som er utdannet og innehar kompetanse til å utføre disse. Kompetansen ligger hos de statlige tolkesentralene. Det foreslås derfor at døvblinde gis rett til tolke- og ledsagerhjelp gjennom folketrygden, selv om kommunikasjon med andre ikke er hovedformålet med oppdraget. Det foreslås videre at døvblinde kan få rett til ledsager med tolkekompetanse, som kan bidra til at den døvblinde får en mer meningsfull fritid. Dette vil blant annet omfatte ledsaging i forbindelse med fysisk aktivitet, kafébesøk eller kulturelle begivenheter.

Utvidelsen av folketrygdens ansvar omfatter ikke hjelp i hjemmet (egenomsorg, husstell og personlig stell) og rene transportoppdrag. Selv om en døvblind kan oppleve behov for å få formidlet ulike sanseinntrykk i forbindelse med transportoppdrag, husstell og liknende, faller dette utenfor tolke- og ledsagerordningen i folketrygden. Det må settes en grense for hvor langt folketrygdens ansvar skal strekke seg. Dekning til denne type oppdrag vil derfor fortsatt være et kommunalt ansvar.

Tilsvarende som tidligere skal det gjøres en nødvendighetsvurdering av en søknad om tolke- og ledsagerhjelp i forhold til omfang av lange og ressurskrevende aktiviteter. Dette kan eksempelvis dreie seg om aktiviteter over flere uker, eller aktiviteter personen ønsker å utføre langt unna

eller i utlandet, når samme aktivitet kan gjøres i nærområdet eller innlandet. Departementet viser til at slike oppdrag er ressurskrevende i form av antall tolker som må avsettes til den ene brukeren, og som i tidsrommet aktiviteten pågår belaster den samlede tilgangen på tolker – som er en begrenset ressurs.

Utvidelse av retten til tolke- og ledsagerhjelp til fritidsaktiviteter innebærer at definisjonen av «dagligliv» i folketrygdloven § 10-6 må endres, ved at det gjøres et unntak fra den generelle begrensningen i bestemmelsen. Departementet foreslår at dagliglivsbegrepet skal ha et videre innhold for brukere av tolke- og ledsagerhjelp enn hva som gjelder generelt. Det foreslås at definisjonen av «dagligliv» for denne gruppen gjøres i forskrift.

Retten til ytelsene fra folketrygden faller bort i den utstrekning det kommer inn under ansvarsområdet i annen lovgivning. Dette omtales som sektoransvarsprinsippet. Den foreslåtte styrkingen av ordningen innebærer at folketrygden overtar deler av ansvaret for døvblinde fra kommunene. Det foreslås derfor en presisering av forskriftshjemmelen i folketrygdloven § 10-8, som gir departementet hjemmel til å gi forskrift om unntak fra sektoransvarsprinsippet for bestemte grupper.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven §§ 10-6 og 10-8.

3.5 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet foreslår at endringen trer i kraft 1. januar 2017.

Forslaget innebærer en utvidelse av retten til tolke- og ledsagerhjelp for døvblinde, noe som er anslått å gi økte utgifter knyttet til utgifter til fast ansatte tolker og til frilanstolker på til sammen 18,3 mill. kroner i 2017.

4 Endringer i lov om pensjonsordning for ledsagere i utenriks-tjenesten

4.1 Innledning

Pensjonsordning for ledsagere i utenriks-tjenesten ble etablert i 1999. Etableringen var et familiepolitisk tiltak og hadde sin bakgrunn i den ulempen det kan være for ledsagere å følge ektefelles tjenestegjøring ute gjennom tapt arbeidsinntekt og tapte pensjonsrettigheter. Pensjonen var også ment som en anerkjennelse for det ubetalte arbeidet som ledsagere utfører under opphold i utlandet.

Ordningen finansieres innenfor Utenriksdepartementets budsjettramme og utgjorde i 2015 samlet 16 337 883 kroner. Statens pensjonskasse administrerer ordningen.

Pensjonsordningen gjelder kun ektefeller. Utenriksdepartementet ønsker å utvide ledsagerpensjonsordningen slik at også samboere omfattes av ordningen. Lovforslaget her er en oppfølging av dette. Endringen er også tatt opp i Utenriksdepartementets budsjettproposisjon for 2017, jf. Prop. 1 S (2016–2017).

4.2 Gjeldende rett

Lov 15. januar 1999 nr. 1 om pensjonsordning for ledsagere i utenriktjenesten gjelder ektefeller som ledsager utenriktjenestemenn under tjeneste i utlandet.

Pensjonsordningen ble opprettet med virkning fra 1. januar 1999 og er begrenset til alderspensjon. Retten til pensjon inntreffer fra fylte 67 år, og pensjonen er livsvarig. Ytelsen er ikke sammenliknbar med ordinære pensjonsytelser, idet den ikke er basert på opptjening gjennom inntektsgivende arbeid, men kun på antall år som ledsager. Det kreves minimum ti års ledsagertid for å få rett til pensjon. Ved full opptjeningstid på 20 år utgjør pensjonen 1,5 ganger folketrygdens grunnbeløp, det vil si 138 864 kroner etter grunnbeløpet per 1. mai 2016 (92 576 kroner). Dersom opptjeningstiden er kortere enn 20 år, avkortes pensjonen forholdsmessig. Pensjonen avkortes ikke for andre pensjonsytelser eller arbeidsinntekt. Ledsagerne betaler ikke medlemsinnskudd. Pensjon som er under utbetaling reguleres årlig fra 1. mai på samme måte som alderspensjon fra folketrygden og offentlig tjenstepensjon, det vil si i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent.

Det gis ikke opptjeningstid i ordningen når ledsager har hatt egen stilling ved utenriksstasjonen som hovedsysselsetting med en inntekt som for det enkelte inntektsår overstiger folketrygdens gjennomsnittlige grunnbeløp for dette året. Det gis heller ikke opptjening dersom ektefellen har tatt midlertidig opphold i Norge eller et annet land over et tidsrom som sammenhengende strekker seg ut over tre måneder og oppholdet ikke har sammenheng med tjenesten, familiens sykebehandling eller andre vektige velferdsgrunner.

4.3 Departementets vurdering og forslag

Utenriksdepartementet legger vekt på at en utvidelse av ordningen til å omfatte samboere, handler om likestilling og ikke-diskriminering av ulike samlivsformer som er likestilt på flere andre områder, for eksempel i folketrygdloven. I forarbeidene til ledsagerpensjonsloven, Ot.prp. nr. 68 (1997–1998), står følgende merknad til omfangsbestemmelsen i § 1: «Hvorvidt samboere skal likestilles med ektefeller, vil bli fortløpende vurdert i lys av samboers rettsstilling i norsk trygdelovgivning for øvrig.»

Utenriksdepartementet vurderer det slik at samboerdefinisjonen i folketrygdloven § 1-5 tredje ledd er egnet også for pensjonsordningen for ledsagere i utenriktjenesten. Her likestilles samboerpar med ektefeller dersom samboerparet har eller har hatt felles barn, eller samboerparet tidligere har vært gift med hverandre.

I loven benyttes i dag både ledsager og ektefelle som begrep på hvem ordningen gjelder for. Det foreslås å bruke ledsager gjennomgående i lovbestemmelsene, og at det i § 1 framgår at ledsager er både ektefeller og samboere som tidligere har vært gift med hverandre eller som har felles barn.

Det vises til lovforslaget, lov om pensjonsordning for ledsagere i utenriktjenesten § 1, § 3 tredje ledd og § 5 tredje ledd.

4.4 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet foreslår at endringene trer i kraft 1. januar 2017.

Det er ikke mulig å forutsi hvor mange samboere som vil kunne oppfylle opptjeningskravet fram i tid. Per august 2016 er det 25 samboerpar som tjenestegjør ute. Utvidelse av ledsagerpensjonsordningen foreslås ikke gitt tilbakevirkende kraft, det vil si at utvidelsen av ordningen til også å omfatte samboere, bare skal gjelde framtidig opptjeningstid. Det vil da først være nærmere år 2030 at samboere kan ha opptjent rett til delvis ledsagerpensjon. Med et hypotetisk antall på ti samboende ledsagere som oppfyller rett til halv pensjon om ca. 13 år, det vil si med en opptjeningstid på ti år, vil kostnaden ut fra dagens grunnbeløp utgjøre om lag 700 000 kroner per år. Dersom ti samboende ledsagere oppfyller kravet om 20 års opptjening rundt år 2040, vil kostnaden med dagens grunnbeløp utgjøre om lag 1,4 mill. kroner per år.

5 Andre endringer i folketrygdloven

5.1 Endring av satsen for rett til uføretrygd for personer med tidligere opptjening i folketrygden – § 12-2 fjerde ledd

5.1.1 Innledning

Etter folketrygdloven § 12-2 første ledd er det vilkår om tre års forutgående medlemskap umiddelbart før uføretidspunktet for rett til uføretrygd. Unntak fra hovedregelen i første ledd følger av bestemmelsens andre til fjerde ledd. Unntaksregelen i fjerde ledd retter seg mot tilfeller der medlemmet har høy opptjening i folketrygden, men ikke oppfyller noen av de øvrige vilkårene i § 12-2.

Ved overgangen fra uførepensjon til uføretrygd 1. januar 2015 ble ordlyden i fjerde ledd noe endret. Dette har medført at det ble ulike krav til tidligere opptjening i folketrygden avhengig av medlemmets sivilstand. Endringen var utilsiktet. Departementet foreslår derfor å endre bestemmelsen slik at det er et vilkår for rett til uføretrygd etter § 12-2 fjerde ledd at medlemmet på uføretidspunktet enten har 20 års faktisk trygdetid eller har en opptjening i folketrygden som minst gir rett på en halv minsteytelse for uføretrygd etter høy sats.

5.1.2 Bakgrunn

Unntaksbestemmelsen i folketrygdloven § 12-2 fjerde ledd tar sikte på å sikre medlemmer med betydelig tilknytning og opptjening i folketrygden rett til uføretrygd. I Innst. S. nr. 135 (2005–2006) gikk arbeids- og sosialkomiteen enstemmig inn for anmodningsvedtak nr. 346 (2005–2006), om forslag om endringer i vilkåret om tre års botid etter opphold i utlandet før retten til uføretrygd igjen inntreffer. I Ot.prp. nr. 8 (2008–2009) Om lov om endringer i folketrygdloven (samleproposisjon høsten 2008) foreslo departementet at det skulle gis unntak dersom det kom til å tilstås en ytelse av en viss størrelse. Endringen ble gjennomført med virkning fra 1. januar 2009.

Fram til 1. januar 2015 henviste folketrygdloven § 12-2 fjerde ledd til reglene om beregning for alderspensjon i loven kapittel 3. Ved innføringen av uførereformen ble innholdet i bestemmelsen i all hovedsak videreført, men ordlyden ble noe endret for å tilpasse at beregningsreglene for uføretrygd ble løsrevet fra beregningsreglene for alderspensjon. Dette medførte blant annet at beregningen av størrelsen på uføretrygd som medlemmet ville få krav på ble knyttet til «vedkommendes minste-

ytelse». Før endringen inneholdt bestemmelsen en generell henvisning til minstepensjon for alderspensjon. I etterfølgende praksis ble det tatt utgangspunkt i minstepensjon etter høy sats, uavhengig av personens sivilstand. En slik praksis er ikke mulig å videreføre når det er medlemmets egen minsteytelse som skal benyttes.

5.1.3 Gjeldende rett

For rett til uføretrygd er det som hovedregel et vilkår om tre års forutgående medlemskap i folketrygden umiddelbart forut for uføretidspunktet, jf. folketrygdloven § 12-2 første ledd. Unntak fra hovedregelen følger av § 12-2 andre til fjerde ledd. Dette gjelder blant annet for medlemmer som blir uføre før fylte 26 år eller for medlemmer med opphold i medlemskapet på under fem år.

Personer som har perioder med medlemskap og/eller opptjening i folketrygden som ville gitt rett til uføretrygd tilsvarende minst halvparten av full minsteytelse for vedkommende og som var medlem på uføretidspunktet er unntatt, jf. § 12-2 fjerde ledd. Paragraf 12-2 fjerde ledd viser til årlige minsteytelse i § 12-13 andre ledd. Uføretrygden utgjør 66 prosent av gjennomsnittlig pensjonsgivende inntekt de tre beste av de fem siste år før uføretidspunktet, jf. §§ 12-13 første ledd og 12-11 første ledd. Personer med lav eller ingen opptjening har rett til en minsteytelse. Minsteytelsen er 2,28 ganger grunnbeløpet (*ordinær sats*) for personer som lever sammen med en ektefelle eller med en samboer i et samboerforhold som har vart minst 12 av de siste 18 månedene. Minste årlige ytelse er likevel 2,33 ganger grunnbeløpet dersom vedkommende mottar en uføretrygd som er en omregnet uførepensjon. For andre utgjør minste årlige ytelse på uføretrygd 2,48 ganger grunnbeløpet (*høy sats*).

Unntaket fra kravet om umiddelbart forutgående medlemskap etter § 12-2 fjerde ledd innebærer at alle med minst 20 års botid (trygdetid) i Norge før uføretidspunktet får rett til uføretrygd etter denne bestemmelsen, forutsatt at de andre vilkårene for uføretrygd er oppfylt. Medlemmer med forutgående opptjening i folketrygden og mindre enn 20 års trygdetid, får rett til uføretrygd dersom opptjeningen vil svare til en uføretrygd på minst en halv minsteytelse etter ordinær eller høy sats.

5.1.4 Departementets vurdering og forslag

Utformingen av bestemmelsen i folketrygdloven § 12-2 fjerde ledd har medført at denne har fått en noe utilsiktet konsekvens. Sammenliknet med tid-

ligere praksis har det skjedd en liberalisering fra 1. januar 2015. Tilsvarende bestemmelse for uførepensjon var imidlertid ment å videreføres i ny uføretrygd.

Medlemmer som har minst 20 års botid før uføretidspunktet oppfyller vilkårene i bestemmelsen gjennom botid alene. For disse har endringen ikke hatt noen betydning.

Enkelte vil imidlertid oppfylle vilkåret for rett til uføretrygd etter § 12-2 fjerde ledd selv om de har mindre enn 20 års faktisk botid. Disse må ha et beregningsgrunnlag for uføretrygden opptjent gjennom inntekt og innbetaling til folketrygden, som ved utbetaling minst vil svare til en halv minstesats for vedkommende.

Det framstår som urimelig at to medlemmer med samme opptjening i folketrygden på grunnlag av tidligere pensjonsgivende inntekt har ulike vilkår for rett til uføretrygd på grunn av sivilstatus. Videre vil medlemmets rett til uføretrygd variere med endringer i sivilstanden. Departementet mener at vilkåret om opptjening i folketrygden for personer med mindre enn 20 år faktisk trygdetid bør knyttes til én minstesats. To personer med likt beregningsgrunnlag og trygdetid vil da få samme vilkårsprøving, uavhengig av deres faktiske sivilstand. En senere endring i sivilstand vil heller ikke ha betydning for rett til ytelsen.

For å oppnå likebehandling har det ingen betydning om man velger å knytte vilkåret om opptjening til ordinær eller høy sats. Hvilken sats man velger vil kun ha betydning for hvor høyt kravet til størrelsen på uføretrygden skal være. Ved å legge til grunn høy sats vil vilkåret for rett til uføretrygd etter folketrygdloven § 12-2 fjerde ledd for gifte og samboende medlemmer, som har mindre enn 20 års medlemskap i folketrygden før uføretidspunktet, bli noe strengere sammenliknet med gjeldende rett. Endringen vil imidlertid være i tråd med den praksis som gjaldt fram til 1. januar 2015. Departementet foreslår derfor at medlemmer som ikke oppfyller hovedregelen om tre års medlemskap umiddelbart forut for uføretidspunktet – og som på dette tidspunkt hadde mindre enn 20 års faktisk medlemskap – oppfyller vilkår for unntak etter § 12-2 fjerde ledd dersom tidligere opptjening gir rett til en uføretrygd som minst tilsvarende halvparten av en minsteytelse etter høy sats. For medlemmer med minst 20 års trygdetid foreslås ingen endringer.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 12-2 fjerde ledd.

5.1.5 *Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser*

Departementet foreslår at endringen trer i kraft 1. januar 2017. Endringen skal ikke gjelde for behandling av krav framsatt før samme tidspunkt.

Endringen vil ikke ha økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning.

5.2 **Folketrygdens ytelser under opphold i institusjon og fengsel i utlandet**

5.2.1 *Innledning*

Når en mottaker av ytelser fra folketrygden oppholder seg i helseinstitusjon under statlig ansvar eller i en av kriminalomsorgens anstalter, skal ytelsen reduseres eller bortfalle etter nærmere regler i folketrygdloven. Dette gjelder sykepenge, arbeidsavklaringspenge, uføretrygd, pensjonsytelsene og grunn- og hjelpestønad. Begrunnelsen er at det ikke er rimelig at en person skal kunne motta uavkortede ytelser til livsopphold over lang tid, samtidig som staten betaler for kost og losji.

Departementet er gjort oppmerksom på at det ikke går klart fram av lovbestemmelsene at ytelsene skal reduseres eller falle bort ved opphold i helseinstitusjon eller straffegjennomføring i utlandet. Det foreslås derfor at bestemmelsene om utbetaling av pensjonsytelser og uføretrygd ved institusjonsopphold endres, slik at det klart kommer fram at reglene skal gjelde for personer som oppholder seg i helseinstitusjon med fri kost og losji også utenfor Norge. Det foreslås videre en tilsvarende presisering for utbetaling av sykepenge, arbeidsavklaringspenge, uføretrygd og pensjonsytelser til en person som utholder varetekt, straff eller særreaksjon i utlandet.

5.2.2 *Bakgrunn*

I Prop. 66 L (2013–2014) Endringer i folketrygdloven, lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (tilpasninger til ny uføretrygd i folketrygden og ny uførepensjonsordning for offentlig tjenstepensjon) foreslo departementet harmoniserte regler om reduksjon og bortfall av pensjonsytelser og uføretrygd under opphold i institusjon og under straffegjennomføring. Endringene trådte i kraft med virkning fra 1. januar 2015.

Bestemmelsene bygger i all hovedsak på tilsvarende regler for arbeidsavklaringspenge og sykepenge. Endringen for mottakere av pensjonsytelser og uføretrygd under opphold på institusjon innebar at personene ville få en lengre peri-

ode med ureduerte ytelser før avkortningen inntrer. For grupper som er innlagt på institusjon i mindre enn ett år innbar endringen en mindre innstramning. Endringen under straffegjennomføring innebar en innstramning for pensjonister og uføretrygdde, sammenliknet med tidligere, ved at ytelsene ikke bare skulle reduseres, men falle bort.

Hensikten med lovendringene var å harmonisere og forenkle regelverket for å oppnå likebehandling for mottakerne av de ulike ytelsene, samt være administrativt enklere for Arbeids- og velferdsetaten å håndtere. Departementet pekte videre på at lønsmottakere mister sitt livsoppholdsgrunnlag, lønnen, når de utholder straffereaksjoner og må innrette økonomien etter det. Likebehandlingshensyn tilsier derfor at mottakere av ytelser fra folketrygden og lønsmottakere stilles likt ved straffegjennomføring.

Reglene gjelder ved institusjonsopphold med fri kost og losji under statlig ansvar eller private institusjoner hvor det offentlige betaler for oppholdet. Reglene ved straffegjennomføring gjelder ved varetektsfengsling, straff eller særreaksjon i anstalt under kriminalomsorgen. I praksis betyr dette fengsel hvor den innsatte får dekket kost og losji.

5.2.3 Gjeldende rett

Opphold på institusjon

Uføretrygd, alderspensjon, ytelse til tidligere familiepleier, etterlattepensjon og barnepensjon skal reduseres når mottakeren oppholder seg i en institusjon med fri kost og losji under statlig ansvar, jf. folketrygdloven §§ 12-19, 16-11, 17-13, 18-8, 19-21 og 20-22. Også private institusjoner hvor det offentlige betaler for oppholdet, er omfattet av reglene. Personer som er omfattet av reglene vil være mottakere med opphold i psykiatrisk institusjon, rusmiddel institusjon og personer som spesialisthelsetjenesten har ansvaret for. Ytelsene skal ikke reduseres ved opphold av kortere varighet i somatiske sykehusavdelinger eller i kommunale sykehjem.

Ytelsene gis uten reduksjon i innleggelsesmåneden og de tre påfølgende månedene. Arbeids- og velferdsetaten kan gi helt eller delvis unntak fra reduksjon for mottakere som har faste og nødvendige utgifter til bolig. Dersom stønads-mottakeren forsørger barn, skal ytelsen ikke reduseres. For mottakere av uføretrygd og alderspensjon gjelder tilsvarende også når de forsørger ektefelle.

En mottaker av sykepenger som er innlagt på godkjent helseinstitusjon, hvor han eller hun får dekket oppholdet av det offentlige, får ytelsen redusert med 50 prosent fra den femte måneden etter innleggelsen, jf. folketrygdloven § 8-53 første og tredje ledd. Det kan gis helt eller delvis unntak fra reduksjon når vedkommende fortsatt har nødvendige og faste utgifter. Tilsvarende regler er gitt for mottakere av arbeidsavklaringspenger, jf. folketrygdloven § 11-21.

Retten til grunn- og hjelpestønad faller bort når et medlem oppholder seg i en institusjon etter helse- og omsorgstjenesteloven eller spesialisthelsetjenesteloven, jf. folketrygdloven § 6-8 første ledd. Formålet med stønaden om å gi økonomisk kompensasjon for visse ekstraavgifter eller særlig pleie og tilsyn er i disse tilfellene allerede ivare tatt.

Under straffegjennomføring

Mottakere av sykepenger, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd, ny og gammel alderspensjon, ytelse til tidligere familiepleier, etterlattepensjon, barnepensjon og grunn- eller hjelpestønad har ikke rett til ytelsen når de sitter i varetekt, soner straff eller er underlagt særreaksjon i anstalt under kriminalomsorgen. Pensjonsytelser – med unntak av barnepensjon – og uføretrygd til mottakere som forsørger barn skal likevel utbetales med 50 prosent. Retten til ytelsen faller bort fra og med andre måned etter at soningen starter. Dette følger av folketrygdloven §§ 6-8, 8-54, 11-22, 12-20, 16-12, 17-14, 18-9, 19-22 og 20-23.

Retten til ytelsene faller ikke bort ved gjennomføring av samfunnsstraff, ved betinget dom mv. forutsatt at de øvrige vilkårene er oppfylt.

5.2.4 Departementets vurdering og forslag

Etter langvarig praksis har reglene om utbetaling av uføretrygd og pensjonsytelser ved institusjonsopphold i utlandet vært likestilt med institusjonsopphold i Norge. Departementet er imidlertid gjort oppmerksom på at ordlyden i folketrygdens bestemmelser om reduksjon eller tap av rett til ytelser under opphold i «institusjon under statlig ansvar» og «anstalt under kriminalomsorgen» har gitt rom for tolkningstvil ved opphold i tilsvarende institusjoner eller fengsel i utlandet.

Departementet viser til at hensikten med endringen i ordlyden for pensjonsytelser og uføretrygd var å harmonisere og forenkle regelverket for å oppnå likebehandling for mottakerne av de

ulike ytelsene, og likebehandling av mottakere av folketrygdens ytelser med lønnsmottakere. I Prop. 66 L (2013–2014) uttalte departementet at forslagene om nye regler i hovedsak bygget på reglene for arbeidsavklaringspenger, men med en annen avkortningssats. Det følger av praksis at retten til og regler om reduksjon av arbeidsavklaringspenger ved opphold i institusjon og anstalt, skal gjelde tilsvarende i utlandet. Reglene fram til 2015 for reduksjon av pensjoner (herunder uførepensjon) under opphold i helseinstitusjon og under straffegjennomføring ble praktisert tilsvarende for pensjonister i utlandet. Det er derfor ikke grunnlag for å innfortolke en intensjon om forskjellsbehandling av mottakere av folketrygdens ytelser basert på om de oppholder seg i utlandet eller i Norge.

Departementet ser at opphold i institusjon eller anstalt i Norge skiller seg noe fordi den norske staten i disse tilfeller ellers ville dekket utgifter til livsopphold for samme person dobbelt. Hensynet til at en person under lengre institusjons- eller fengselsopphold i utlandet ikke skal stilles bedre enn en trygdemottaker eller lønnsmottaker i samme situasjon i Norge, må imidlertid veie tungt. Dette er i all hovedsak inntektssikringsytelser som skal dekket utgifter til livsopphold. Dersom personen får kost og losji dekket i oppholdslandet, legges det til grunn at behovet for livsopphold er ivaretatt. Departementet foreslår derfor at bestemmelsenes ordlyd endres for å sikre en likartet praksis, i tråd med lovgivers intensjon.

Det foreslås ikke endringer i ordlyden i § 8-53 om rett til sykepenger og § 11-21 om rett til arbeidsavklaringspenger, under opphold i institusjon. Departementet anser det klart at ordlyden her omfatter opphold i tilsvarende institusjon i utlandet.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven §§ 6-8, 8-54, 11-22, 12-19, 12-20, 16-11, 16-12, 17-13, 17-14, 18-8, 18-9, 19-21, 19-22, 20-22 og 20-23.

5.2.5 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser.

Det foreslås at endringene trer i kraft straks.

Departementet legger til grunn at endringene ikke har økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning, da forslagene er presisering av gjeldende rett.

5.3 Opprettinger i folketrygdloven

5.3.1 *Utbetaling av barnetillegg til mottaker av alderspensjon når barnet forsørges av flere personer – § 3-25*

Folketrygdloven § 3-25 har bestemmelser om barnetillegg til alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19. Det følger av tredje ledd første punktum at barnetillegget skal utbetales til den som får høyest tillegg, dersom barnet forsørges av flere pensjonister i fellesskap. Tidligere dekket denne formuleringen også uførepensjon. Etter uførereformen 1. januar 2015 omfattes ikke tilfeller der den ene av foreldrene mottar uføretrygd, av ordlyden. Departementet viser til at den tilsvarende bestemmelsen om barnetillegg til uføretrygd i folketrygdloven § 12-15 fjerde ledd første punktum har en mer dekkende ordlyd: «Når et barn blir forsørget av flere som mottar uføretrygd eller alderspensjon, ytes tillegget til den som har rett til høyest tillegg.»

Departementet foreslår at folketrygdloven § 3-25 tredje ledd første punktum endres i samsvar med ordlyden i folketrygdloven § 12-15 fjerde ledd første punktum.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 3-25 tredje ledd.

5.3.2 *Beregning av tillegg til uføretrygd for gjenlevende ektefelle (gjenlevendetillegg) når avdøde var 67 år eller eldre – § 12-18*

Folketrygdloven § 12-18 har bestemmelser om at en uføretrygdet som også fyller vilkårene for rett til pensjon til gjenlevende ektefelle skal gis et tillegg til uføretrygden for et tidsrom på fem år. Paragrafen har detaljerte regler om beregningen av gjenlevendetillegget. Beregningen av tillegget forutsetter at det må fastsettes en uføretrygd for den avdøde. Det følger av folketrygdloven § 12-18 tredje ledd at avdødes uføretrygd fastsettes lik den ugraderte uføretrygden som den avdøde ville ha fått om han eller hun på dødsfallstidspunktet hadde fått rett til uføretrygd, eller den ugraderte uføretrygden som den avdøde faktisk mottok.

Det følger av de alminnelige reglene at en uføretrygd faller bort ved 67 år. Dersom den avdøde var 67 år eller eldre, ville vedkommende derfor ikke hatt uføretrygd. Dette er bakgrunnen for at det i folketrygdloven § 12-18 fjerde ledd er regulert hvilken størrelse som i disse tilfellene skal inngå ved beregningen av tillegget. Ved utformingen av fjerde ledd ble ordlyden i første punktum likevel knyttet opp mot beregning av uføretrygd, ved at det står at avdødes uføretrygd i disse

tilfellene skal erstattes med et særskilt beregningsgrunnlag. Departementet ser at utformingen av første punktum i den gjeldende bestemmelsen ikke er helt treffende, da avdøde som nevnt etter 67 år ikke ville hatt rett på uføretrygd. Departementet foreslår derfor en presisering i ordlyden, slik at det går klart fram at det er beregningsgrunnlaget for avdødes uføretrygd som skal erstattes av et særskilt beregningsgrunnlag i slike tilfeller. Forslaget til endringer medfører ingen realitetsendringer i hvordan tillegget beregnes.

Videre henvises det i dag til paragrafens andre ledd, mens korrekt henvisning skal være til tredje ledd, som har hovedreglene for hvordan avdødes uføretrygd skal fastsettes. Departementet foreslår derfor en klargjøring og oppretting av bestemmelsen på dette punktet.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 12-18 fjerde ledd.

5.3.3 *Bortfall av ytelser til tidligere familiepleiere – folketrygdloven § 16-10*

Folketrygdloven kapittel 16 har bestemmelser om ytelser til tidligere familiepleiere. Formålet er å sikre inntekt for enslige som har vært familiepleiere, og som etter at pleieforholdet er opphørt, ikke kan forsørge seg selv ved eget arbeid eller for øvrig ikke har tilstrekkelige midler til livsopphold. Det er svært få personer som i dag har ytelser etter folketrygdloven kapittel 16, 42 personer i juni 2016. Det følger av § 16-10 første ledd bokstav a at ytelsene faller bort når familiepleieren fyller 67 år. Fra 1. januar 2011 kan en person på gitte vilkår ta ut alderspensjon før fylte 67 år. Departementet viser til at den tilsvarende bestemmelsen om bortfall av ytelser til gjenlevende ektefelle etter folketrygdloven kapittel 17 regulerer at ytelsen faller bort når vedkommende fyller 67 år eller mottar alderspensjon, jf. § 17-11 første ledd bokstav a. Selv om det vil være sjelden at en tidligere familiepleier har høy nok pensjonsopptjening til å kunne ta ut alderspensjon før fylte 67 år, foreslår departementet at folketrygdloven § 16-10 første ledd bokstav a utformes slik at ordlyden blir i samsvar med bestemmelsen i folketrygdloven § 17-11 første ledd bokstav a.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 16-10 første ledd.

5.3.4 *Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser*

Det foreslås at endringene trer i kraft straks. Departementet antar at endringene i punkt 5.3

ikke har økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning. Forslagene er dels opprettinger, klargjøringer og formalisering av praksis.

6 Opprettinger i lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover

6.1 Oppretting av henvisning til folketrygdloven – lov om Statens pensjonskasse, lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. og lov om pensjonsordning for sykepleiere

Lov om Statens pensjonskasse § 31, lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. § 14 og lov om pensjonsordning for sykepleiere § 17 har bestemmelser om utbetaling, etterbetaling og bortfall av uførepensjon.

Det er blant annet gitt regler om såkalt hvilende pensjonsrett, som innebærer at den uføre kan beholde retten til uførepensjon i inntil ti år (fem + fem år). Ordningen gjelder dem som også har uføretrygd fra folketrygden, og det er en forutsetning for hvilende pensjonsrett at medlemmet også beholder retten til uføretrygd i folketrygden. Det er derfor henvist til folketrygdloven § 12-9 tredje ledd, som tidligere hadde regler om hvilende pensjonsrett. Bestemmelsene om hvilende pensjonsrett i folketrygdloven ble ved lovvedtak 20. juni 2014 nr. 24 flyttet til folketrygdloven § 12-10 tredje ledd.

Departementet foreslår at henvisningen til folketrygdloven i nevnte bestemmelser rettes opp i tråd med dette.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 31 femte ledd, lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. § 14 femte ledd og lov om pensjonsordning for sykepleiere § 17 femte ledd.

6.2 Andre opprettinger i lov om pensjonsordning for sykepleiere

6.2.1 *Oppretting av utforming av § 3 bokstav c*

Ved lov 17. juni 2016 nr. 25 om endringer i folketrygdloven, lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (økt minste pensjonsnivå til enslige alderspensjonister og andre endringer) ble det innført en ordning med såkalt tjeneste på pensjonistvilkår i pensjonsordningen for sykepleiere. Med denne ordningen kan pensjonerte sykepleiere utføre noe arbeid uten at alderspen-

sjonen avkortet. Det ble gitt en ny bestemmelse i lov om pensjonsordning for sykepleiere § 3, nærmere bestemt som en ny bokstav c. Ved utformingen av denne bestemmelsen fikk den nye bokstaven c en annen utforming enn det som gjelder for bokstavene a og b. Departementet foreslår at dette rettes opp, slik at angivelsen «c)» endres til «c.».

Det vises til lovforslaget, lov om pensjonsordning for sykepleiere § 3 bokstav c.

6.2.2 Oppretting av henvisningen i § 6 andre ledd

Videre foreslår departementet en oppretting i lov om pensjonsordning for sykepleiere § 6. I § 6 andre ledd er det en henvisning til loven § 1 andre ledd. Slik § 1 er utformet i dag, skal korrekt henvisning være § 1 tredje ledd. Departementet foreslår at dette rettes opp.

Det vises til lovforslaget, lov om pensjonsordning for sykepleiere § 6 andre ledd.

6.3 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet foreslår at endringene trer i kraft straks. Det legges til grunn at endringene er rene opprettinger, og ikke vil ha økonomiske eller administrative konsekvenser.

7 Merknader til de enkelte paragrafene i lovforslagene

7.1 Merknader til endringene i lov om Statens pensjonskasse

Til § 31 femte ledd

Endringen i *første punktum* innebærer at henvisningen til «§ 12-9 tredje ledd» endres til «§ 12-10 tredje ledd». Det vises til punkt 6.1.

7.2 Merknader til endringene i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv.

Til § 14 femte ledd

Endringen i *første punktum* innebærer at henvisningen til «§ 12-9 tredje ledd» endres til «§ 12-10 tredje ledd». Det vises til punkt 6.1.

7.3 Merknader til endringene i lov om pensjonsordning for sykepleiere

Til § 3 første ledd

Endringen innebærer en oppretting, slik at «c)» endres til «c.» Det vises til punkt 6.2.1.

Til § 6 andre ledd

Endringen innebærer at henvisningen til «§ 1 andre ledd» endres til «§ 1 tredje ledd». Det vises til punkt 6.2.2.

Til § 17 femte ledd

Endringen i *første punktum* innebærer at henvisningen til «§ 12-9 tredje ledd» endres til «§ 12-10 tredje ledd». Det vises til punkt 6.1.

7.4 Merknader til endringene i lov om folketrygd

Til § 3-25 tredje ledd

Paragrafen har bestemmelser om barnetillegg til alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19. I tredje ledd er det bestemt hvem barnetillegget skal utbetales til dersom barnet er forsørget av flere pensjonister i fellesskap. Endringen i *tredje ledd første punktum* innebærer at bestemmelsen gis samme utforming som tilsvarende bestemmelse om barnetillegg til uføretrygd, jf. § 12-15 fjerde ledd. Det vises til punkt 5.3.1.

Til § 6-8 første ledd

Paragrafen gir bestemmelser om mottak av grunn- og hjelpestønad under opphold på institusjon, herunder ved gjennomføring av varetekt, straff eller særreaksjon. Endringen innebærer at bestemmelsen får *nytt tredje punktum*, som presiserer at reglene skal praktiseres også under opphold i tilsvarende institusjon eller anstalt i utlandet.

Til § 8-54 første ledd

Paragrafen gir bestemmelser om mottak av sykepenger ved gjennomføring av varetekt, straff eller særreaksjon i en anstalt under kriminalomsorgen. Endringen i *første ledd første punktum* innebærer en presisering av gjeldende rett, som skal sikre at reglene praktiseres under opphold i tilsvarende anstalt i utlandet. Det vises til punkt 5.2.

Til § 10-6 tredje ledd

Endringen innebærer at departementet i forskrift kan gi definisjon av begrepet «dagligliv», herunder fastsette at for døvblinde personer skal blant annet fysisk aktivitet, kafébesøk og kulturelle begivenheter anses å være en del av dagliglivet. Det vises til punkt 3.

Til § 10-8 andre punktum

Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om avgrensningen av retten til folketrygdens ytelser i den utstrekning ytelsene kommer inn under ansvarsområdet i annen lovgivning. Endringen i *andre punktum* innebærer at departementet kan gjøre unntak for visse bestemte grupper, herunder fastsette at det skal kunne gis tolke- og ledsagerhjelp til oppdrag som i dag kommer inn under ansvarsområdet i annen lovgivning. Det vises til punkt 3.

Til § 11-22 første ledd

Paragrafen gir bestemmelser om mottak av arbeidsavklaringspenger ved gjennomføring av varetekt, straff eller særreaksjon i en anstalt under kriminalomsorgen. Endringen i *første ledd første punktum* innebærer en presisering av gjeldende rett, som skal sikre at reglene praktiseres under opphold i tilsvarende anstalt i utlandet. Det vises til punkt 5.2.

Til § 12-2 fjerde ledd

Endringen innebærer at et medlem som ikke oppfyller de andre vilkårene i bestemmelsen likevel kan få rett på uføretrygd dersom uføretrygden ved beregning etter § 12-13 første ledd minst vil svare til halvparten av høy sats for minsteytelse for uføretrygd. Et medlem med minst 20 års faktisk trygdetid på uføretidspunktet vil alltid komme inn under unntaket i fjerde ledd. Det vises til punkt 5.1.

Til § 12-18 fjerde ledd

Paragrafen har bestemmelser om gjenlevendetillegg til uføretrygd, og i fjerde ledd er det gitt nærmere bestemmelser om fastsetting av beregningsgrunnlaget dersom den avdøde var 67 år eller eldre. Endringen i *fjerde ledd første punktum* innebærer en klargjøring av bestemmelsen og at henvisningen til «andre ledd» endres til «tredje ledd». Det vises til punkt 5.3.2.

Til § 12-19 første ledd

Paragrafen gir bestemmelser om mottak av uføretrygd ved opphold i institusjon med fri kost og losji under statlig ansvar. Endringen i *første ledd første punktum* innebærer en presisering av gjeldende rett, som skal sikre at reglene praktiseres under opphold i tilsvarende institusjon i utlandet. Det vises til punkt 5.2.

Til § 12-20 første ledd

Paragrafen gir bestemmelser om mottak av uføretrygd ved gjennomføring av varetekt, straff eller særreaksjon i en anstalt under kriminalomsorgen. Endringen i *første ledd første punktum* innebærer en presisering av gjeldende rett, som skal sikre at reglene praktiseres under opphold i tilsvarende anstalt i utlandet. Det vises til punkt 5.2.

Til § 16-10 første ledd

Paragrafen har bestemmelser om bortfall av ytelser til tidligere familiepleiere. Det er blant annet bestemt at ytelsene faller bort når familiepleieren fyller 67 år. Endringen i *første ledd bokstav a* innebærer at ytelsene også faller bort når familiepleieren ellers mottar alderspensjon, i tråd med tilsvarende bestemmelse som for ytelser til gjenlevende ektefelle. Det vises til punkt 5.3.3.

Til § 16-11 første ledd

Paragrafen gir regler om reduksjon av ytelser til tidligere familiepleier under opphold i institusjon og tilsvarer bestemmelsene i § 12-19. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen.

Til § 16-12 første ledd

Paragrafen gir regler om reduksjon av ytelser til tidligere familiepleier ved gjennomføring av varetekt, straff eller særreaksjon og tilsvarer bestemmelsene i § 12-20. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen.

Til § 17-13 første ledd

Paragrafen gir regler om reduksjon av ytelser til gjenlevende ektefelle under opphold i institusjon og tilsvarer bestemmelsene i § 12-19. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen.

Til § 17-14 første ledd

Paragrafen gir regler om reduksjon av ytelser til gjenlevende ektefelle ved gjennomføring av varetekt, straff eller særreaksjon og tilsvarende bestemmelsene i § 12-20. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen.

Til § 18-8 første ledd

Paragrafen gir regler om reduksjon av ytelser til mottaker av barnepensjon under opphold i institusjon og tilsvarende bestemmelsene i § 12-19. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen.

Til § 18-9 første ledd

Paragrafen gir regler om reduksjon av ytelser til mottaker av barnepensjon ved gjennomføring av varetekt, straff eller særreaksjon og tilsvarende bestemmelsene i § 12-20. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen.

Til § 19-21 første ledd

Paragrafen gir regler om reduksjon av ytelser til alderspensjonist under opphold i institusjon og tilsvarende bestemmelsene i § 12-19. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen.

Til § 19-22 første ledd

Paragrafen gir regler om reduksjon av ytelser til alderspensjonist ved gjennomføring av varetekt, straff eller særreaksjon og tilsvarende bestemmelsene i § 12-20. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen.

Til § 20-22 første ledd

Paragrafen gir regler om reduksjon av ytelser til alderspensjonist under opphold i institusjon og tilsvarende bestemmelsene i § 12-19. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen.

Til § 20-23 første ledd

Paragrafen gir regler om reduksjon av ytelser til alderspensjonist ved gjennomføring av varetekt, straff eller særreaksjon og tilsvarende bestemmelsene i § 12-20. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen.

7.5 Merknader til endringene i lov om pensjonsordning for ledsagere i utenriktjenesten

Til § 1

Bestemmelsen avgrenser hvem pensjonsordningen gjelder for. Endringen innebærer at også samboere av utenriktjenestemenn som tidligere har vært gift med hverandre eller som har felles barn omfattes av ordningen, i tillegg til ektefeller. Det vises til punkt 4.

Til § 3 tredje ledd

Paragrafen har bestemmelser om vilkår og beregningsgrunnlag. Endringen innebærer at ordet «ektefellen» erstattes med «ledsageren» for å også inkludere samboere. Det vises til punkt 4.

Til § 5 tredje ledd

Utvidelsen av ordningen til også å omfatte samboere, skal bare gjelde framtidig opptjeningsstid. Det presiseres derfor i overgangsbestemmelsen i § 5 tredje ledd første punktum at medregning av ledsagertid opparbeidet før loven trådte i kraft, bare gjelder ektefeller til utenriktjenestemenn. Det vises til punkt 4.

7.6 Merknader til endringene i sosialtjenesteloven

Til § 20 tredje ledd

Paragrafen gir kommunen adgang til å stille vilkår om aktivitet. I bestemmelsens tredje ledd gis hjemmel for å redusere den stønaden til livsopphold helt eller delvis ved brudd på vilkår som kommunen har stilt med hjemmel i § 20 første ledd. Det kan ikke reduseres med mindre det er informert om muligheten for dette i vedtaket om stønad. Stønnen kan ikke reduseres til et nivå som bidrar til at stønadsmottaker eller hans eller hennes familie kommer i en nødsituasjon. Reaksjoner på brudd må være individuelt tilpasset og ikke standardisert eller en automatisk konsekvens av brudd på vilkår. Ved vurderingen av om brudd på vilkår skal få konsekvenser, vil det måtte ses hen til årsaken til bruddet og særlige forhold ved stønadsmottaker og hans eller hennes familie. Det vil måtte tas særlig hensyn til barns behov. Departementet har gitt hjemmel for i forskrift å gi nærmere regler om reduksjon av stønaden som følge av brudd på vilkår. Det vises til punkt 2.

Til § 20 a

Paragrafen er ny, og lovfester en plikt for kommunen til å stille vilkår om aktivitet for tildeling av stønad til livsopphold for stønadsmottakere under 30 år på vedtakstidspunktet. Dette gjelder med mindre tungtveiende grunner taler mot det.

Første ledd viderefører også gjeldende vilkårsbestemmelse og lovfester adgangen til å stille vilkår for tildeling av stønad i tråd med den alminnelige vilkårs læren.

Kravene som stilles til vilkår følger av bestemmelsens *andre ledd*. Disse er gjort gjeldende for vilkår etter første ledd, første og andre punktum.

I *tredje ledd* gis hjemmel for å redusere stønaden helt eller delvis. Det kan ikke reduseres med mindre det er informert om muligheten for dette i vedtaket om stønad. Stønaden kan ikke reduseres til et nivå som bidrar til at stønadsmottaker eller hans eller hennes familie kommer i en nødsituasjon. Reaksjoner på brudd må være individuelt tilpasset og ikke standardisert eller en automatisk konsekvens av brudd på vilkår. Ved vurderingen av om brudd på vilkår skal få konsekvenser, vil det måtte ses hen til årsaken til bruddet og særlige forhold ved stønadsmottaker og hans eller hennes familie. Det vil måtte tas særlig hensyn til barns behov. Departementet har gitt hjemmel for i forskrift å gi nærmere regler om reduksjon av stønaden som følge av brudd på vilkår. Det vises til punkt 2.

7.7 Merknader til endringen i lov om endringer i arbeidsmiljøloven og sosialtjenesteloven

Til endring av del II

Som det framgår av forslaget om ny § 20 a i sosialtjenesteloven, se punktene 2 og 7.5, innføres aktivitetsplikten i første omgang for stønadsmottakere under 30 år. Endringen her innebærer at ny § 20 a oppheves når aktivitetsplikten innføres for alle mottakere gjennom endring i sosialtjenesteloven § 20 ved ikraftsetting av lov 24. april 2015 nr. 20 om endringer i arbeidsmiljøloven og sosialtjenesteloven (adgang til midlertidig ansettelse mv. og vilkår om aktivitet for stønad til livsopphold) del II.

Arbeids- og sosialdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i sosialtjenesteloven, folketrygdloven og enkelte andre lover (aktivitetsplikt for unge mottakere av stønad til livsopphold mv.).

Vi **HARALD**, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i sosialtjenesteloven, folketrygdloven og enkelte andre lover (aktivitetsplikt for unge mottakere av stønad til livsopphold mv.).

Forslag

til lov om endringer i sosialtjenesteloven, folketrygdloven og enkelte andre lover (aktivitetsplikt for unge mottakere av stønad til livsopphold mv.)

I

I lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse skal § 31 femte ledd første punktum lyde:

Dersom medlemmet beholder retten til opprinnelig uføregrad etter folketrygdloven § 12-10 tredje ledd (hvilende rett), beholder medlemmet også retten til opprinnelig uføregrad etter loven her i samme tidsrom.

II

I lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. skal § 14 femte ledd første punktum lyde:

Dersom medlemmet beholder retten til opprinnelig uføregrad etter folketrygdloven § 12-10 tredje ledd (hvilende rett), beholder medlemmet også retten til opprinnelig uføregrad etter loven her i samme tidsrom.

III

I lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere gjøres følgende endringer:

§ 3 første ledd bokstav c skal lyde:

c. Sykepleier som gjør tjeneste på pensjonistvilkår. Departementet kan gi forskrift med utfyllende bestemmelser om tjeneste på pensjonistvilkår.

§ 6 andre ledd skal lyde:

For sykepleiere som opptas i pensjonsordningen med hjemmel i § 1 tredje ledd, fastsetter departementet aldersgrensen.

§ 17 femte ledd første punktum skal lyde:

Dersom medlemmet beholder retten til opprinnelig uføregrad etter folketrygdloven § 12-10 tredje ledd (hvilende rett), beholder medlemmet også retten til opprinnelig uføregrad etter loven her i samme tidsrom.

IV

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd gjøres følgende endringer:

§ 3-25 tredje ledd første punktum skal lyde:

Når et barn blir forsørget av flere som mottar uføretrygd eller alderspensjon, ytes tillegget til den som har rett til høyest tillegg.

§ 6-8 første ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Første og andre punktum gjelder også ved opphold i tilsvarende institusjon eller anstalt i utlandet.

§ 8-54 første ledd skal lyde:

Et medlem som sitter i varetekt, soner straff eller utholder særreaksjon i en av kriminalomsorgens anstalter eller tilsvarende anstalt i utlandet, har ikke rett til sykepenger.

§ 10-6 tredje ledd skal lyde:

Departementet gir forskrift om stønad etter denne paragrafen, herunder særregler for bestemte grupper.

§ 10-8 andre punktum skal lyde:

Departementet gir forskrifter om avgrensningen, herunder unntak for bestemte grupper.

§ 11-22 første ledd første punktum skal lyde:

Et medlem som utholder varetekt, straff eller særreaksjon i anstalt under kriminalomsorgen eller tilsvarende anstalt i utlandet, har ikke rett til arbeidsavklaringspenger.

§ 12-2 fjerde ledd skal lyde:

Vilkåret i første ledd gjelder ikke dersom vedkommende var medlem i folketrygden på uføretidspunktet og uføretrygd ved 100 prosent uføregrad:

a) beregnet av grunnlaget etter § 12-11 første ledd minst vil svare til halvparten av høy sats etter § 12-13 andre ledd tredje punktum, eller

b) *beregnet på grunnlag av perioder med medlemskap minst vil svare til halvparten av minstepytelsen etter § 12-13 andre ledd.*

Framtidig trygdetid skal ikke regnes med, se § 12-12 femte ledd.

§ 12-18 fjerde ledd første punktum skal lyde:
Dersom den avdøde var 67 år eller eldre, skal *beregningsgrunnlaget* for den avdødes uføretrygd i tredje ledd erstattes med et særskilt fastsatt beregningsgrunnlag, begrenset opp til 6 ganger grunnbeløpet i folketrygden.

§ 12-19 første ledd første punktum skal lyde:
Personer som mottar uføretrygd, får ytelsen redusert etter bestemmelsene i denne paragrafen under opphold i en institusjon med fri kost og losji under statlig ansvar *eller tilsvarende institusjon i utlandet.*

§ 12-20 første ledd første punktum skal lyde:
En person som utholder varetekt, straff eller særreaksjon i anstalt under kriminalomsorgen *eller tilsvarende anstalt i utlandet*, har ikke rett til å få utbetalt uføretrygd fra og med andre måned etter at soningen tar til.

§ 16-10 første ledd bokstav a skal lyde:
a) *fyller 67 år eller mottar alderspensjon,*

§ 16-11 første ledd første punktum skal lyde:
Personer som mottar ytelser etter dette kapitlet, får ytelsen redusert etter bestemmelsene i denne paragrafen under opphold i en institusjon med fri kost og losji under statlig ansvar *eller tilsvarende institusjon i utlandet.*

§ 16-12 første ledd første punktum skal lyde:
En person som utholder varetekt, straff eller særreaksjon i anstalt under kriminalomsorgen *eller tilsvarende anstalt i utlandet*, har ikke rett til å få utbetalt ytelser etter dette kapitlet fra og med andre måned etter at soningen tar til.

§ 17-13 første ledd første punktum skal lyde:
Personer som mottar ytelser etter dette kapitlet, får ytelsene redusert etter bestemmelsene i denne paragrafen under opphold i en institusjon med fri kost og losji under statlig ansvar *eller tilsvarende institusjon i utlandet.*

§ 17-14 første ledd første punktum skal lyde:
En person som utholder varetekt, straff eller særreaksjon i anstalt under kriminalomsorgen *eller tilsvarende anstalt i utlandet*, har ikke rett til å få

utbetalt ytelser etter dette kapitlet fra og med andre måned etter at soningen tar til.

§ 18-8 første ledd første punktum skal lyde:
Personer som mottar barnepensjon, får ytelsen redusert etter bestemmelsene i denne paragrafen under opphold i en institusjon med fri kost og losji under statlig ansvar *eller tilsvarende institusjon i utlandet.*

§ 18-9 første ledd skal lyde:
En person som utholder varetekt, straff eller særreaksjon i anstalt under kriminalomsorgen *eller tilsvarende anstalt i utlandet*, har ikke rett til å få utbetalt barnepensjon fra og med andre måned etter at soningen tar til.

§ 19-21 første ledd første punktum skal lyde:
Personer som mottar alderspensjon, får ytelsen redusert etter bestemmelsene i denne paragrafen under opphold i en institusjon med fri kost og losji under statlig ansvar *eller tilsvarende institusjon i utlandet.*

§ 19-22 første ledd første punktum skal lyde:
En person som utholder varetekt, straff eller særreaksjon i anstalt under kriminalomsorgen *eller tilsvarende anstalt i utlandet*, har ikke rett til å få utbetalt alderspensjon fra og med andre måned etter at soningen tar til.

§ 20-22 første ledd første punktum skal lyde:
Personer som mottar alderspensjon, får ytelsen redusert etter bestemmelsene i denne paragrafen under opphold i en institusjon med fri kost og losji under statlig ansvar *eller tilsvarende institusjon i utlandet.*

§ 20-23 første ledd første punktum skal lyde:
En person som utholder varetekt, straff eller særreaksjon i anstalt under kriminalomsorgen *eller tilsvarende anstalt i utlandet*, har ikke rett til å få utbetalt alderspensjon fra og med andre måned etter at soningen tar til.

V

I lov 15. januar 1999 nr. 1 om pensjonsordning for ledsagere i utenrikstjenesten gjøres følgende endringer:

§ 1 andre punktum skal lyde:
Loven gjelder også samboere som ledsager utenrikstjenestemenn under tjeneste i utlandet, når paret

lever sammen og har eller har hatt felles barn eller tidligere har vært gift med hverandre.

Nåværende andre punktum blir nytt tredje punktum.

§ 3 tredje ledd skal lyde:

Dersom *ledsageren* under en tjenesteperiode i utlandet har tatt midlertidig opphold i Norge eller et annet land over et tidsrom som sammenhengende strekker seg ut over tre måneder og oppholdet ikke har sammenheng med tjenesten, familiens sykebehandling eller andre vektige velferdsgrunner, skal denne tiden ikke medregnes.

§ 5 tredje ledd første punktum skal lyde:

For ektefeller medregnes også ledsagertid opparbeidet før loven trer i kraft *ved beregning av pensjonen*.

VI

I lov 18. desember 2009 nr. 131 om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen gjøres følgende endringer:

§ 20 nytt tredje ledd skal lyde:

Ved brudd på vilkår kan det fattes vedtak om at stønaden reduseres, forutsatt at det i vedtaket om stønad er informert om muligheten for slik reduksjon. Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om reduksjon av stønaden.

Ny § 20 a skal lyde:

§ 20 a *Bruk av vilkår for personer under 30 år*

Det skal stilles vilkår om aktivitet for tildeling av økonomisk stønad til personer under 30 år, med mindre tungtveiende grunner taler mot det. Det kan også stilles andre vilkår for tildeling av økonomisk stønad, inkludert vilkår etter § 25.

Vilkårene må ha nær sammenheng med vedtaket. De må ikke være uforholdsmessig byrdefulle for

stønadsmottakeren eller begrense hans eller hennes handle- og valgfrihet på en urimelig måte. Vilkårene må heller ikke være i strid med andre bestemmelser i loven her eller i andre lover.

Ved brudd på vilkår kan det fattes vedtak om at stønaden reduseres, forutsatt at det i vedtaket om stønad er informert om muligheten for slik reduksjon. Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om reduksjon av stønaden.

VII

I lov 24. april 2015 nr. 20 om endringer i arbeidsmiljøloven og sosialtjenesteloven (adgang til midlertidig ansettelse mv. og vilkår om aktivitet for stønad til livsopphold) del II gjøres følgende endring:

§ 20 a oppheves.

VIII

1. Endringene i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse § 31, lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. § 14, lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere §§ 3, 6 og 17, lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd §§ 3-25, 6-8, 8-54, 11-22, 12-18, 12-19, 12-20, 16-10, 16-11, 16-12, 17-13, 17-14, 18-8, 18-9, 19-21, 19-22, 20-22 og 20-23 og lov 24. april 2015 nr. 20 om endringer i arbeidsmiljøloven og sosialtjenesteloven del II trer i kraft straks.
2. Endringene i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd §§ 10-6, 10-8 og 12-2, lov 15. januar 1999 nr. 1 om pensjonsordning for ledsagere i utenriktjenesten §§ 1, 3 og 5, lov 18. desember 2009 nr. 131 om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen § 20 og ny § 20 a trer i kraft 1. januar 2017.